

Det indre arbeide

Taler

Gina Krog

Sted

Sandefjord

Omstendigheter

Brudstykke af et foredrag («Arbeidet for kvindernes sag»)

1 Paa vor sags vegne har vi ingen grund til at føle betryggelse og glæde, enten
udfaldet af den forestaaende valgkamp blir saa eller saa, og vi kan være forvisset
om, at nu lige under disse valg, da de nationale spørgsmaal er saa stærkt oppe, er
der ingen hverken af venstre eller høire, som vil laane øre til vore krav. Og selv
5 om vi kunde opnaa noget ved, som de engelske kvinder, at interpellere de
enkelte valgkandidater - jeg vilde i dette tilfælde ikke tilraade det. I en historisk
situation som denne bør de nationale afgjørelser gaa forud for alt andet, baade
kvinders og mænds interesser, og gid Norges mænd havde erkjendt og vilde
erkjende det samme.

10

Vi faar da øve vor gamle dyd, taalmodighed, og vente til valgene er over og saa
heller gaa med vore krav direkte til stortinget. Og mens vi venter paa, at
situationen blir saadan, at vi kan træde mere direkte frem, kan det være godt at
orientere os hvor vi staar, og jeg har ment, at det for en kort stund kunde være
15 godt at vende blikket mere bort fra det ydre og praktiske og fæste det paa det
indre og aandelige, det som bærer det praktiske arbeide og paa samme tid er et
maal for det. For samtidig som jeg ser de praktiske reformers nødvendighed i og
for sig, saa ser jeg dem i en anden forstand som middel - som opdragelse - til det
stadig stigende maal: den kvindelige personligheds frigjørelse, hævvelse,
20 udfoldelse.

Men skal vi orientere os her, saa er det ikke saa let, som ved det mere ydre, hvor
man kan tage frem de enkelte faste punkter. Det hele vil uvilkaarlig faa et mere
lyrisk præg. Det er linierne vi nogenlunde kan følge, vi kan gaa tilbage og se, i
25 hvad aand arbeidet har været begyndt og fortsat. Spørsmålet blir ligesaameget
hvorledes som hvad.

Det som da interesserer mest, fordi det her aabenbarer mest, er hvorledes
30 kvinder selv har ført sin sag. Og gaar vi tilbage her, saa blir der et navn vi alle
kjender, som vi standser ved: Camilla Collett. Og da hun løftede fanen, da stod
der paa den hverken borgerrettigheder eller erhverv eller undervisning - alt det
har hun senere givet hjælp og tilslutning - men det hun begyndte med var den
kvindelige følelses ret; det var hjertets sag hun talte. Det var det sjæfulde, fine,
35 inderlige, dette helt selvstændig kvindelige i vor natur hun krævede ret for -
retten til at leve sit eget liv. Jeg maa gjentage her, hvad jeg tidligere har udtalt, at
det er en lykke for os i vor kamp for retten, at dette blev udgangspunktet. At
den kvindelige følelses umyndighed var den umyndighed, der først blev
protesteret mod. Vort arbejde har herved faaet et præg, som jeg haaber aldrig
40 skal forlade det, og som redder det fra at fortørkes og stagnere eller ødelægges af
indtrængende retninger.

Da bohémebevægelsen f. ex. var paa sit stærkeste, en bevægelse, som ingenlunde
var bare brutal, som havde sine idealister, men som var udelukkende mandlig,
45 hvor let kunde den da ikke saa stærkt paagaende den var mod
kvindebevægelsen - hvor let kunde den ikke, da den kom med sit; vær fri og elsk -
elsk paa frie mænds vis - have revet ned det opbyggede, hvis den blot havde
mødt konventionelle skranker, istedetfor en samtidig umiddelbar og bevidst og
myndig kvindelig følelse - - den kvindelige genius vi ser brede sine vinger i
50 Camilla Colletts digtning.

Imidlertid var kvindesagsbevægelsen reist i hele sin bredde, udad og indad, det
samfundslige, retsligf., økonomiske, moralske, - og i dette arbejde har kvinderne
faaet støtte af vort lands ypperste mænd, det er en lys forjættelse for sagen
55 herhjemme - og i dette arbejde staar vi endnu. Og som vi har seet er der mange
gode resultater at opvise i enkelte retninger, i andre mindre.

Paa et vist punkt af udviklingen, naar arbeidet forgrener sig mere og mere i
faginteresser, kan der være fare for, at den mere ideelle side og enheden tabes af
60 sigte. Jeg tror en saadan krise i vor sag nu er paa vei til lykkelig at overstaaes. Jeg
har anledning til at gjøre erfaring. Og spør man hvorledes kvinderne for tiden
forholder sig til sin egen sag, vil jeg svare, at netop i den senere tid er der mange
tegn paa liv. Stilfærdig, men sikkert, gaar tankerne udover landet, hvor flere og
flere kvinder vaagter til følelse af sit menneskeværd.

65 Men fort gaar det ikke. Og det kan det heller ikke. Det var vel ikke engang godt,

om det gik saa rivende fort; det som er af mere mekanisk art, det kan gaa fort og masseagtig - ikke en sag der skal bryde med saa mange indgroede følelser, og som har en saa stor intelligensside. Kvinderne har jo levet under en lammende suggestion, de er blevet hypnotiseret under paabudenes og opfatningernes stirrende blik, for hver slegt vil flere kunne løses ud, men tid skal der til. Ofte kan det føles tungt og trist, at det ikke skal gaa fortere, men saa lysner det indimellem. Der skal for arbeiderne baade begeistring og resignation til.

Underlig nok saa kan det forenes.

Men enkelte ryster paa hodet og synes udsigterne er slette og peger paa den nye literære retning. Skjønlitteraturen staar jo hos os i saa nært sammenhængsforhold med kvindernes sag, mener man. Først vil jeg svare hertil, at fordi litteraturen har været vor forbundsfelle, erdet ikke vist, den altid skal bli det. Vi faar hjælpe os uden, om det behøves. Det er ikke vist den altid har kraft nok i sig til at være det. Men dernæst - jeg mener ikke den spaar saa ilde for os, den nye literære retning. Man har jo havt den fremme i diskussionen i det sidste under navn af decadent litteratur - og forsaavidt dette begreb skal tages i slet betydning, saa kan jeg indrømme, at man træffer paa enkelte meget ækle forraadelsesfænomener, men dette er efter min mening langt fra det væsentlige, det egentlige og heller ikke det nye. Det som er i dekadence, i forfald og opløsning, synes jeg nærmest er den litteraturretning, man har kaldt naturalismen. Og i kvindernes navn vil jeg hilse dette med glæde. Ti naturalismen som den artede sig, kunde ikke skabe livsværdier for det spirende kvindelige. Det nye i Europas litteratur, og mon ikke ogsaa kunst, kan betegnes som en indadskuede, følede, uddybende retning, og den er med sin søgen efter enhed og efter - det uhaandgribelige, ganske anderledes aandfuld og religiøs og har en sandere virkelighed end den optrevling af de udvortes fænomener, den brutale artsanskuen, som enkelte af vore yngre - ikke ængstende store literære mænd - har søgt og endnu søger at importere under feltraabet: natur. Der kræves ganske vist en fornyelse her, og litteraturens begavede mænd kan gjerne gaa de veie, som fører ind til større fordybelse i sjælelivet, selv med fare for at tungsindets skyer undertiden skal sænke sig over dem paa veien. Om saa de rigest udstyrede kvinder vil følge dem her? - - Kanske ikke - ikke for det første. Kanske vil de unge mænd paa sin vei indover møde et tog af kvinder, som gaar udover. For det er dette, at kvinderne saalænge har været henvist til drømmene, men bare til en enkelt provins i drømmenes rige. Og der har de drømt, til kraften er slappet. Og derfor er feltraabet for de levende kvinder nu: luft, handling, lys, dagens lys, solens lys. Det er ikke bare et tilfælde, at kvindesagen har taget solsikken, solens blomst, til sit symbol.

For som de har siddet nedsunket i den uafladelige drøm om sin bestemmelse, har deres fantasi ikke faaet næring. Jeg paastaar, at det netop er fantasievnene, som er mest underkuet og forhungret hos kvinderne. Følelsen er blevet dyrket, forstanden faar mere og mere næring, men fantasien er stedbarnet. Nu vil den ganske vist gjøre oprør, og det er vel, ti i underlige forvridninger og helt ned i troldbotten kan en slig forsømt fantasieвне arte sig - i hensygnen, i tom exaltation, i ondskab.

Henrik Ibsen, den forfatter, der har forstaaet at gribe noget væsenskvindeligt som ingen anden, hans syn har seet, at evnen er der. Læg mærke til heltinderne fra hans senere verker, de kan være gode eller onde, lyse eller mørke, men altid øiner man vingerne eller hører man som sus af vingeslag. Hedda Gabler, som hun flakser med de sorte vingerne sine, - er det ikke en forkommen fantasieвне? Rebekka Vest i "Rosmersholm", som hun kogler og fletter net, "Fruen fra Havet" i sin syge stirren, Hilde i sin vilde exaltation, evner overalt, som blir ufrugtbare eller skadelige og ulykkebringende, fordi de rige dannelseskilder, det klare aandsslys, eller den dybe ømheds varme ikke har faaet trænge ind til dem. Jeg tror paa evner hos vort lands kvinder, jeg tror naar de blir udløst som prinsessen fra fjeldets kulde og mørke, saa vil vi faa se en betydeligere produktion med kvindelighedens stempel.

Nu vil man kanske undre sig over, at jeg begynder med ting som lønninger, erhverv og stemmeret og ender med at tale om fantasifuld produktion. Men heri er intet modsigende. For jeg mener ingenlunde, at fantasien bare skal skaffe sig udslag i kunst og i litteratur o. lign. Nei ogsaa i det praktiske liv, i handling udadtil. I vort fælles arbeide f. ex. der maa ind mere liv og opfindsomhed, i erhverv mere initiativ. Og nu i opdragergjerningen, som altid vil blive mere kvinders end mænds; hvor trænger man ikke nye impulser og i hjemmet, ja kanske netop i hjemmene trænges mere fantasiudfoldelse for at skabe skønhed og hæve huslighedens begreb. Overalt skal vi hilse evnerne, hvor de aabenbarer sig, saa de kan bli til et frugtbart og rigere kulturliv.

Men idet disse evner bryder sig vei, vil de støde paa mange vanskeligheder. Ti det er sandt hvad en kvinde nylig udtalte: mens mandens originalitet dægges for - taales ikke kvindens. Den taales ikke af mænd, men jeg er bange for den taales endnu mindre af kvinder. Ser man, at det bryder lidt med det som man er vant til at se som ligevægt og harmoni - strax er kritiken paafærde. Det er ikke

formløshed, som anbefales, aa nei, den har vi mer end nok af - men linierne kan trækkes ganske anderledes og ganske anderledes stort end man aner. Det har ofte forekommet mig som vi i denne kvindernes pinagtige smaakritik indbyrdes, har vor allerværste fiende i vort arbejde fremover.

150

Det er jo i grunden en mangel paa hjertelag dette, at man ikke vil give det personlige og individuelle mere plads. Hvis det trænges, at der advares mod spot og demmen, at der prækes taalsomhed og kjærlighed, saa trænges det mest kvinder indbyrdes.

155

Men ikke maa den misforstaaelse faa plads, at det skal gaa i retning af, at ansvarsfølslen slappes, for det er netop den, som trænger at skjærpes. Og det vil den, jo dybere og bredere vort frigjørelsesarbejde faar gaa. Opgaven er jo, at ansvarsfølelsen skal blive til sikkert instinkt og gaa som arv over i slechterne. Og kommer man og bebrejder os, at mange af de yngre kvinder, de har vel faaet løsrivelseslysten, men ikke ansvarsfølelsen, saa svarer vi, det er netop ikke til os bebreidelsen skal rettes, men til vore modstandere. Er dette saa, da er det en følge af, at vor sag ikke har faaet større magt og indflydelse. Og vi siger: slut jer til os, saa den kan voxe sig større og større. Se at faa de ganske unge ogsaa med. De vil da lære, at ansvarsfølelsen, den skal ikke blot voxe ved siden af frigjørelsen, men den er en ligefrem følge af den kvindelige naturs hævdelse i frihed. Føler man intetsomhelst ansvar, saa er det daarlig bevendt med frigjørelsen; det er nok bare gammelt tyranni i ny form, man har skaffet sig.

170

Men man burde ogsaa vogte sig for at se for mørkt paa de unge og udlægge dem for ilde, som mange gjør, der ikke forstaar. Hvad man saa siger: I det store taget vil visselig de kvinder, som nu er unge, komme til at leve et menneskeværdigere liv end deres mødre og bedstemødre.

175

Flere og flere vil de gaa med med i toget mod lysere og høiere vidder og pintsesalmen, livets stærke salme, vil de synge:

Lad da til daad din hu sig vende
Med hjertet høit imod skjæbnens slag.

180

Lær at gaa fremad, lær at fuldende,
Lær at vente til høstens dag.

Har saa kvinderne styrket sig ved handling og i dagens lys, saa kanske ogsaa de

185 faar lyst til at gaa indover mod de stærke drømme, og hvem ved, om saa ikke de
alligevel af sit lange ophold i fjeldet har lært bedst, hvor de største skatte er
skjult, og kan hjælpe mænd til at finde dem frem.

Nu - - dette fører kanske ind i for dunkle spaadomme. Men det vil vel ihvertfald
190 ikke faa være med paa at spaa: ikke altid skal de dybest grebne mænd og de
gjæveste kvinder være nødt til at gaa hver sine skilte veie. Side om side skal de
nok engang staa i drøm og daad, i liv og i haab.

195

Kilde

200 Nylænde. Tidsskrift for kvindernes sag. 8de aarg., Kristiania den 15de april 1894, No. 8, s. 99-104.

Emner

Foredrag, Kvinner, Kvinnesak, Stemmerett

URI

205 <https://www.virksommeord.no/tale/det-indre-arbeide>

210

215

220